
COLOM

---

500 anys
enganyats

PER QUÈ S'AMAGÀ L'ORIGEN

CATALÀ

DEL DESCOBRIDOR D'AMÈRICA

CHARLES J. MERRILL

Cossetània Edicions

• Col·lecció El Tinter - 99 •

Colom

500 anys enganyats

Per què s'amagà l'origen català
del descobridor d'Amèrica

CHARLES J. MERRILL

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: octubre del 2009

© del text: Charles J. Merrill
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita:
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • E-43800 Valls
Tel. 977 60 25 91 • fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

Edició en anglès:
Colom of Catalonia: origins of Christopher Columbus revealed
Demers Books LLC, Spokane, Washington, 2008

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Traducció: Òscar Palazón

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-567-0

Dipòsit legal: B-35.477-2009

Índex

PREFACI	7
INTRODUCCIÓ	9
CAPÍTOL I. Teories que afirmen que Colom no era italià	15
CAPÍTOL II. La versió oficial: Colom era italià.....	45
CAPÍTOL III. Punts febles de la versió oficial	53
CAPÍTOL IV. Història de la qüestió sobre els orígens catalans de Colom	95
CAPÍTOL V. Colom era català	105
CAPÍTOL VI. Els Trastàmara.....	119
CAPÍTOL VII. Les respostes	149
CAPÍTOL VIII. Conclusió	189
BIBLIOGRAFIA	195
ÍNDIX ONOMÀSTIC I TOPONÍMIC.....	235

Prefaci

Als turbulents anys setanta vaig passar hores i hores al dipòsit subterrani de la biblioteca de la universitat de Duke, a l'estat nord-americà de Carolina del Nord, capbussant-me en antics volums escrits en català per motius que ara se m'escapen de la memòria. Alguns d'aquells llibres suggerien que Cristòfor Colom era catalanoparlant, una teoria que no havia sentit mai. En aquella època els escolars nord-americans aprenien que el descobridor de les terres que més tard esdevindrien els Estats Units i altres països era natural de Gènova, i que l'any 1492 va travessar l'oceà, de la mateixa manera que Vasco da Gama va arribar a les portes de l'Índia el 1498.

Més tard, mentre passava un any a Barcelona escrivint una tesi sobre literatura medieval, no vaig trobar-hi ningú que conegués la teoria dels orígens catalans de Colom. No obstant això, deien que no hi tindrien cap mena de dubte tenint en compte que el franquisme havia reprimit la identitat catalana cada vegada que en tenia l'ocasió. La catalanitat de Colom era el tipus d'informació que el govern intentaria ocultar.

Una dècada més tard vaig llegir un assaig que assegurava que Colom era català, concretament de Tarroja (Segarra). Teresa Baqué, l'autora del treball, el va exposar durant el Col·loqui de Toronto de la North American Catalan Society. Alguns anys després em trobava a la comarca de la Segarra, a prop del poble on Teresa Baqué situava el naixement de Colom, gaudint d'un any sabàtic amb la meva família gràcies a la llicència que m'havia concedit la Universitat de Mount Saint Mary. Vaig començar a escriure aquest llibre amb la intenció de tenir-lo a punt per al cinquè centenari del descobriment d'Amèrica. Però entre una cosa i una altra em vaig perdre aquell centenari, i llavors els centenaris del segon, el tercer i el quart viatge. Finalment vaig enllestir el llibre el 2007, cinc-cents anys després que Martin Waldseemüller

Charles J. Merrill •

bategés el nou món amb el nom d'“Amèrica” en honor de l'ufanós Amerigo Vespucci, que, segons tinc entès, sí que era italià. O un any abans del 500è aniversari del casament del fill de Colom, Diego Colón, o del seu nomenament com a Governador de les Índies o del naixement del seu fill natural, Cristóbal Colón. O dos anys abans del cinquè centenari del trasllat de les restes de Colom de l'església franciscana de Valladolid al mausoleu de Sevilla, el 2009.

El meu objectiu és presentar la teoria dels orígens catalans de Colom a lectors no especialitzats en el tema, i mostrar que és raonable considerar-la com la teoria més probable. Que consti que jo no sóc pas l'autor d'aquesta teoria. El que intento fer és exposar-hi els arguments que he arrellegat de diferents fonts i que considero coherents i consistents, així com fer referència a obres cap a les quals s'haurà de dirigir el lector curiós i diligent per estar-hi millor informat.

Estic molt agraït per l'ajuda rebuda per part de molta gent, d'entre els quals m'agradaria destacar Teresa Baqué, Dionís Prat, Narcís Saladrigas i Francesc Albardaner.

CHARLES J. MERRILL
Emmitsburg (Maryland)
Gener de 2008

Introducció

Quan el 12 d'octubre de 1492 els habitants de la petita illa de Guanahani, a les Bahames, van descobrir-hi un grup d'homes abillats que acabaven de baixar d'un bot i desplegaven una bandera a la seva platja, van pensar que els visitants procedien del paradís (almenys segons assegura el diari que mantenia el líder dels visitants). En algun moment, però, els illencs van assabentar-se que els estrangers venien de regnes d'aquest món governats per monarques les inicials dels quals figuraven en aquella bandera. És probable que als illencs no els interessés gaire saber que el cap de l'expedició —a qui nosaltres coneixem com Cristòfor Colom, i a qui ells anomenaven l'Almirall— no era de Castella, el més populós d'aquells regnes. Pel que respecta als habitants indígenes, Colom podria haver-hi nascut igualment, ja que l'illa de Guanahani, totes les altres illes del Carib i gran part dels territoris del nord, el centre i el sud d'Amèrica van estar annexionats en algun moment a la corona de Castella, de manera que els nadius d'aquelles regions van esdevenir súbdits castellans.

La majoria dels nadius actuals de les Amèriques —almenys els nadius de les zones angloparlants del nord— senten la mateixa indiferència que sentien els del segle XV envers el fet que Colom no era castellà. En realitat no se'l sol considerar no *castellà*, sinó no *espanyol*, ja que tothom veu Mèxic, Amèrica Central i Amèrica del Sud com antigues colònies d'Espanya en comptes d'antigues colònies de Castella. Sigui d'on sigui Colom, el que realment els importa, als americans contemporanis, és que va ser un europeu que va iniciar la destrucció de les cultures autòctones per reemplaçar-les —per bé o per mal— per la civilització occidental. I, tant si els importa molt com si no, avui en dia la majoria de la gent no té cap mena de dubte sobre la procedència exacta de Colom: era italià, concretament

Charles J. Merrill •

de Gènova, i va dirigir-se a Espanya perquè els seus sobirans li van donar els diners necessaris per dur a terme el projecte que havia proposat a tants altres governants europeus.

No hi ha cap mena de dubte perquè les cròniques tradicionals, les biografies, els llibres de text i les enciclopèdies així ho expliquen. Algunes d'aquestes obres esmenten que hi ha altres teories sobre els orígens de Colom, això és, afirmen que no era pas genovès, o que ni tan sols era italià. No obstant això, aquestes teories estan tractades en uns termes tan despectius que el lector pot pensar que aquells que les defensen estan a un pas del manicomi, són esclaus desesperats d'una passió nacionalista o bé historiadors amateurs obsessionats, amb la voluntat de fabricar o modificar documents i mancats de l'objectivitat intel·ligent de què se suposa que ha de fer gala l'estudiós professional.

No hi ha dubte que alguns dels defensors de les teories revisionistes sobre els orígens de Colom han estat influenciats pel nacionalisme o altres consideracions no acadèmiques. A més, molts d'ells no són historiadors professionals. Així i tot, els seus arguments són si més no interessants, de vegades consistents i certament mereixedors d'una atenció més respectuosa de la que han rebut fins ara.

És difícil, tanmateix, dotar els arguments de qualsevol mena de consideració —ja sigui respectuosa o no— per culpa de la seva inaccessibilitat. Les millors teories no oficials han estat publicades en llibres i revistes amb una circulació mínima, sovint en idiomes poc coneguts, que costen molt de trobar i llegir. Un cop trobades i llegides, proposo enumerar breument aquelles teories alternatives que considero més o menys coherents però improbables. Aleshores exposaré la versió oficial italiana i explicaré de la forma més clara que em sigui possible les objeccions que ha rebut. En acabar presentaré detalladament la tesi que considero més probable, és a dir, que Cristòfor Colom era català, nascut al principat de Catalunya i membre d'una família hostil a la dinastia que governava el seu país.

Inevitablement, aquesta tesi és difícil d'acceptar fins i tot abans de conèixer-ne els arguments. Part de la dificultat rau en la nostra justificada desgana a l'hora de renunciar a allò que sempre s'ha considerat com a cert. Que Colom era genovès és tan indiscutible com que sant Antoni de Pàdua era portuguès o que santa Margarida d'Escòcia era anglesa. Si haguéssim d'investigar la veracitat de cada afirmació abocada als llibres d'història no tindríem temps de portar els nens als partits de futbol o llençar la brossa a les escombraries. Així doncs, resulta més raonable i pràctic assumir que si tots aquests llibres diuen que Colom era genovès és perquè tenen bons motius per afirmar-ho.

A més, és difícil copsar la noció de la catalanitat de Colom sense saber exactament què significa ser català. Fa temps que Catalunya és una nació sense estat. Les nacions sense estat tendeixen a ser vistes com simples porcions dels estats als quals estan subsumides. Per tant, d'alguna manera, seria més

fàcil defensar que Colom era d'Albània o Finlàndia, o fins i tot de Mònaco o Liechtenstein, ja que es poden localitzar al mapa i, en conseqüència, són països més coneguts que Catalunya (malgrat que a Catalunya hi ha més habitants que a Albània, Finlàndia, Mònaco o Liechtenstein).

La majoria de la gent de fora de Catalunya no sap que aquest lloc existeix, i els que sí que en coneixen l'existència pensen que es tracta d'una regió d'Espanya. Així és com consta als mapes i, de fet, els seus ciutadans tenen passaports espanyols, paguen impostos al govern de Madrid, voten en les eleccions espanyoles i han de saber parlar castellà. Però Catalunya no és exactament una regió d'Espanya, almenys no de la mateixa forma que Picardia pertany a França o Ligúria a Itàlia. Tècnicament és una comunitat autònoma dins l'estat espanyol, amb un govern amb seu a Barcelona, la ciutat més gran i capital de Catalunya. La llengua pròpia i cooficial és el català, una llengua romànica tan distinta del castellà com ho és el portuguès. El català també és llengua cooficial al País Valencià i a les Balears, és la llengua oficial d'Andorra i es parla en algunes parts d'Aragó, al departament francès dels Pirineus Orientals (des de 1759) i a la ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya.

El sentit actual de la nació catalana és complex. Fins i tot si centrem les nostres consideracions al Principat —prescindint del País Valencià, les illes Balears, Andorra, Aragó, el Rosselló i Sardenya—, ensopeguem amb diversos graus de nacionalisme català. Alguns catalanoparlants es defineixen exclusivament com a catalans. Uns altres es consideren catalans i espanyols alhora, mentre que d'altres, espanyols primer i catalans en segon lloc. Molts ciutadans de Catalunya ni tan sols parlen català i no es veuen com a catalans.

Al segle XV, no obstant això, la qüestió no era tan complicada. En qualsevol cas, no era complicada de la mateixa forma. Tots els catalans parlaven català, es definien com a catalans i no creien compartir la nacionalitat amb els aragonesos, els castellans, els lleonesos, els asturians, els gallecs o els bascos —a tots els quals anomenem espanyols avui en dia— tant com no creien compartir-la amb els alemanys o els italians. Certament existia un sentiment de nacionalitat comuna amb els catalanoparlants dels estats independents de València i Mallorca, però no perquè els valencians i els mallorquins fossin “espanyols”. “Espanya” (coneguda en les llengües romàniques de la península com *España*, *Espanha* i *Espanya* a partir de la denominació llatina *Hispania*) era principalment un concepte geogràfic que significava “península Ibèrica” i que incloïa Portugal. És possible que es referís a la nacionalitat, encara que normalment es limitava a designar els súbdits del rei de Castella, que, com a sobirà del regne central, més gran i més poblat de la península, es considerava l'hereu del regne visigòtic d'Espanya.

De vegades es feia servir una fórmula en plural, les “Espanyes”, per designar la divisió de la península en diversos estats. A més, els sentits geogràfics i nacionals d'Espanya eren sovint confusos. El 1448, per exemple, un cavaller portuguès anomenat Fernandaffonso va anar a l'Àfrica encapçalant una expedició promoguda pel príncep Enric el Navegant. Un cop

a Senegàmbia, va demanar als nadius que diguessin al seu cap “que som els súbdits d’un gran i poderós príncep d’Espanya a l’extrem occidental del món, a les ordres del qual hem vingut a negociar en el seu nom amb el gran i bon rei d’aquest país”. Els portuguesos eren molt anticastellans, però s’anomenaven espanyols en un sentit geogràfic general, de la mateixa manera que ho feien els catalans.

El cas d’Espanya, així doncs, no és paral·lel al d’Alemanya o Itàlia, que durant l’edat mitjana també van estar fragmentats políticament. Els genovesos, els romans i els sicilians parlaven uns dialectes totalment incomprendibles entre ells i vivien en entitats polítiques completament independents les unes de les altres, encara que tots eren italians, de la mateixa manera que els saxons, els francs i els bavaresos eren tots alemanys.

Tot això es complica encara més si parlem del rei de Catalunya, ja que a Catalunya no hi havia rei. El governant de la nació —sovint anomenada el Principat— era el comte de Barcelona, el qual també era rei d’Aragó, de València, de Mallorca,¹ normalment de Sicília i de vegades de Còrsega i Sardenya. El poti-poti d’estats governats pel comte-rei, cadascun dels quals disposava d’un parlament i unes lleis pròpies, era anomenat Aragó unes vegades i Corona d’Aragó unes altres. Tanmateix, aquesta denominació és enganyosa, ja que l’Aragó pròpiament dit era la part menys important i menys poblada de la confederació. Des del segle XII fins al 1410, els reis d’Aragó i comtes de Barcelona —que sempre eren la mateixa persona— eren catalans i normalment vivien a Barcelona. Durant la resta del segle van ser castellans i rarament eren a Barcelona.

Fernando (o Ferran), que esdevindria el quart i darrer governant de la Corona d’Aragó, pertanyia a la dinastia dels Trastàmara. Havia nascut a Aragó (l’Aragó pròpiament dit, s’entén). Els seus pares eren la filla de l’Almirall de Castella i el rei de Navarra (que es va convertir en el rei d’Aragó el 1458). El 1469, Ferran va casar-se amb Isabel, també de la dinastia dels Trastàmara i germana del rei de Castella. El 1474, Isabel va succeir el seu germà al tron, i cinc anys més tard Ferran va succeir el seu pare. Aleshores van governar els seus regnes conjuntament, però sense unir-los. Eren el rei i la reina d’Espanya perquè ambdós eren els monarques de Castella —Isabel en sentit estricte, com a “reina propietària”, i Ferran (el pare i l’avi del qual havien volgut ser reis de Castella però es van haver de conformar amb Aragó) com a rei consort. De fet, i legalment, no hi havia cap mena d’unió entre Castella i Aragó. És per això que les Índies de les quals Colom va prendre possessió en nom d’Isabel i Ferran no van annexionar-se a Espanya, sinó a Castella, i els no castellans tenien prohibit anar-hi (encara que alguns hi van anar igualment).

¹ O les Mallorques, és a dir, les illes Balears. El regne de Mallorca de vegades incloïa els comtats [catalans] del Rosselló i la Cerdanya i la ciutat [occitana] de Montpeller.

Per tant, el meu argument és que Colom no era ni italià ni espanyol —almenys no com s’entén normalment el terme “espanyol”— encara que sí que va néixer en una part del que avui és Espanya. Abans d’explicar els motius d’aquesta darrera afirmació (als capítols 5-7), repassarem la història de la teoria de la nacionalitat de Colom mitjançant un ràpid cop d’ull a l’evidència al·legada a favor de les diverses tesis castelleses, corses, portugueses, gregues, croates i noruegues (capítol 1). Aleshores examinarem els arguments aportats pels defensors de la versió oficial genovesa així com els seus punts febles (capítols 2 i 3).

Un apunt sobre xifres

Enumerar els governants de la confederació aragonesa suposa un problema, ja que de vegades tenien un numeral com a rei d’Aragó i un altre com a comte de Barcelona, rei de València o rei de Mallorca. Mentre que Alfonso IV (1327-1336) i Pedro IV (1336-1387) reben la xifra aragonesa per part dels escriptors no catalans, els escriptors catalans els enumeren com a comtes de Barcelona: Alfons III (1327-1336) i Pere III (1336-1387). Com que anomenaré els monarques catalans pels seus noms catalans, els enumeraré segons quins comtes de Barcelona siguin o bé n’esmentaré el sobrenom: Alfons el Benigne, Pere el Cerimoniós...

Un altre apunt: de què no tracta aquest llibre

Aquest llibre no tracta la qüestió de l’ermità irlandès, l’invasor noruec, el pescador de bacallà basc o el banquer templer que potser va descobrir Amèrica abans que Colom. Tampoc no discuteix si el terme “descobrir” n’és el correcte per referir-se a “ésser el primer a conèixer una cosa fins aleshores desconeguda” o què creia Colom que estava descobrint o a quina illa va desembarcar primer. No parlarà d’on poden ser les seves restes mortals —si a Sevilla, a Valladolid, a Santo Domingo o a l’Havana— o si es va casar amb la mare del seu segon fill, ni si va ser un heroi o un monstre, ni quina religió havien practicat els seus avantpassats. Aquests assumptes —que han despertat la curiositat de molta gent i han exercitat la ingenuïtat de nombrosos erudits— no seran tractats en aquest llibre. Aquest llibre simplement contempla la qüestió de la procedència de Colom; en primer lloc, les moltes maneres en què la pregunta s’ha contestat; i en segon lloc, la millor resposta.

CAPÍTOL I

Teories que afirmen que Colom no era italià

Segons Samuel Eliot Morison, el biògraf nord-americà més important de l'explorador, “no hi ha cap misteri sobre el naixement, la família o la raça de Cristòfor Colom”. Morison sosté que “va néixer a l'antiga ciutat de Gènova en algun moment entre el 25 d'agost i finals d'octubre de 1451, fill i nét d'una nissaga de teixidors de llana que havien viscut en diferents poblacions de la República Genovesa durant almenys tres generacions”.² Per demostrar aquesta afirmació, Morison cita una llarga llista de fonts autoritzades, incloent-hi les declaracions del mateix explorador, el testimoni de contemporanis espanyols, portuguesos i italians, i una tradició de tres segles d'erudició sobre Colom.

Tot i així, hi ha una tradició encara més llarga de dissentiment sobre les tesis que defensen que Colom era italià. En aquest capítol faré un breu repàs d'aquestes teories, com ara les que afirmen que Colom va néixer a Anglaterra, Còrsega, el regne de Castella, Portugal, Grècia, Noruega i Croàcia. La tesi que diu que Colom era català serà tractada més endavant (als capítols 4 i 5). Als capítols 2 i 3 presentaré la tesi “oficial” italiana i en mostraré els punts febles.

1. Anglaterra

Un dels primers documents en què Colom consta com a no italià és *De Jure Maritimo et Navali* (Londres, 1682), on Charles Malloy diu que el

² *Admiral of the Ocean Sea: A Life of Christopher Columbus* (edició abreviada). Little, Brown and Co., Boston, 1942, p. 7.

descobridor és “nascut a Anglaterra però resident a Gènova”, encara que no aporta cap motiu per a aquesta sorprenent declaració. Enrique Bayerri Bertomeu cita Vidart, “un dels historiadors més ben informats sobre el descobriment”, el qual afirma que Colom era “un mariner anglès que, descontent amb la seva pàtria, i amb la intenció de compartir els honors marítims de Gènova, es va fer passar per genovès”.³ Com Malloy, Vidart no dona cap motiu per demostrar tal afirmació. D'altra banda, Enrique de Gandia declara que “un erudit anglès va afirmar que Colom havia nascut a Gran Bretanya perquè el seu cognom s'assemblava molt a Collins”, encara que no diu qui era aquest crèdul erudit.⁴

2. Còrsega

El següent exemple d'una tesi no lligura prové d'una altra illa. Segons una tradició oral que probablement es remunta al segle XVI, Colom era cors. La primera persona que va posar aquesta tradició per escrit va ser un tal Pare Denis de Corte, que va deixar una nota en llatí (cap al 1660) en què defensava la tesi “Calvii natum esse Columbum”, és a dir, que Colom havia nascut a la ciutat de Calvi.⁵ El 1826, un tal Dr. Savelli, director del Collège de Calvi, va pronunciar un discurs (un manuscrit del qual es pot —o es podia— trobar a la casa de la família Savelli a la localitat corsa de Speloncato) en què exposava els arguments del Pare Denis.⁶ Deu anys abans, un tal Capità Savelli, jutge de pau del cantó d'Île-Rousse, havia explicat breument (a *Souvenirs historiques de la Légion Corse dans le royaume de Naples*) que opinava que Colom era de Calvi.⁷ El 1840, Hortensius Savelli, el fill del director, va adoptar la tesi del seu pare en una conferència a París.⁸

L'advocat i historiador Giacobbi va escriure al primer volum de la seva història de Còrsega que Colom era membre de la família Colombani. Giacobbi va morir abans de poder acabar el volum en què n'aportava

³ Enrique Bayerri Bertomeu, *Colón tal cual fué: los problemas de la nacionalidad y de la personalidad de Colón y su resolución más justificada*, Porter Libros, Barcelona, 1961, p. 627. Bayerri no explica on diu això Vidart. Suposo que el Vidart en qüestió és Luis Vidart, autor de *Descubrimiento del Nuevo Mundo: crónica dialogada de la conmemoración secular de este grandioso descubrimiento* (Madrid, 1893) i *Colón y Bobadilla* (Madrid, 1892). En cap d'aquestes obres no hi ha cap referència a un Colom anglès.

⁴ Enrique de Gandia, *Historia de Cristóbal Colón: análisis crítico de las fuentes documentales y de los problemas colombinos*, editorial Clarida, Buenos Aires, 1942, p. 103.

⁵ *Colón tal cual fué*, p. 619. Martin Casanova, *La verité sur l'origine et la patrie de Christophe Colomb*, Ajaccio, 1889, p. 37. René Massoni, *Christophe Colomb: Calvais-Corse-Génois*, Nouvelles Éditions Latines, Paris, 1992, p. 3.

⁶ *Colón tal cual fué*, p. 620.

⁷ Casanova, p. 39-40.

⁸ Casanova, p. 45.

proves.⁹ Uns anys més tard, el 1842, l'historiador cors Arrigo Arrighi també va sostenir la tesi de Calvi.¹⁰

El clergat cors sembla haver estat especialment proper a la teoria de Calvi. L'abat Martin Casanova va defensar-la a *La vérité sur l'origine et la patrie de Christophe Colomb* (Bastia, 1842; Ajaccio, 1889, segona edició revisada). Aquest llibre feia referència a l'obra dels ja esmentats historiadors i a un manuscrit inèdit de Siméon Jean-Jacques de Buochberg (natural de Lentz, Suïssa), el qual havia comandat la guarnició de Calvi el 1794 i esmenta una tradició oral de segles segons la qual Colom era entre els molts corsos que van ser els primers europeus a anar a Amèrica. Buochberg afirma que el seu sogre cors explicava que Colom havia nascut a Calvi, que era fill d'un pescador i que s'havia enrolat com a grumet en vaixells comandats pels seus familiars corsaris.¹¹ També cita l'historiador alemany Ferdinand Gregorovius quan diu, al seu *Corsica* (1854), que Napoleó havia ordenat investigar la teoria que Colom era paisà seu i que més de dos-cents ciutadans de Calvi van signar una declaració afirmant que havien sentit en boca dels seus avantpassats que Colom era del carrer Filo.¹²

L'obra de Casanova era tan convincent per a molts dels seus compatriotes que, el 1882, el president de la República Francesa va decretar que s'hi erigissin estàtues per commemorar Christophe Colomb de Calvi. Uns anys més tard, la tesi de Calvi va arribar a oïdes dels espanyols i el Baró de Mora, Luis Franco y López, va donar-li un toc espanyol intitulant-la *Cristóbal Colón español, como nacido en territorio perteneciente al Reino de Aragón* (Madrid, 1886). Com que al segle XV Còrsega pertanyia al Regne d'Aragó, apunta el Baró, Colom era espanyol. Víctor Balaguer i Cirera va reformular la tesi de Franco y López al pamflet *La cuna de Colón* (1888), especificant com a català el tipus d'espanyol aragonès que hauria estat un Colom cors.¹³

Uns altres exponents de la tesi corsa van ser Raúl Corbani, que no només era capellà sinó també arxipreste, a *Christophe Colomb Corse: Histories patriotiques, nouvelles et contes* (París, 1888); l'abat Jean Peretti a *Christophe Colomb Français, Corse, Calvais* (1888); i l'abat Franceschi a *Réponse de l'abbé Franceschi à la brochure: Le Berceau de Christophe Colomb par l'abbé Casabianca* (Ajaccio, 1891). R. Monner Sanz, a *Cristóbal Colón (rectificaciones e hipótesis)* (Buenos Aires, 1901), acceptava la tesi corsa com a "molt probable".¹⁴

⁹ Casanova, p. 40.

¹⁰ Casanova, p. 42-45.

¹¹ Cesario Fernández Duro, *La nebulosa de Colón*, Madrid, 1890, p. 85.

¹² Gregorovius esmenta la convicció dels ciutadans de Calvi que Colom va néixer a la seva vila al capítol 34 de la seva història de l'illa, intitulada "Calvi e i suoi illustri cittadini" a la traducció italiana: *Corsica*, Enrico Voghera, Roma, 1912, p. 274 i següents.

¹³ Ulloa, *Noves proves*, p. 7.

¹⁴ *Colón tal cual fué*, p. 208.